

SAMFUNNSFORSKNING I VERDENS RIKESTE LAND

| Jens Petter Madsbu og Mona Pedersen

Tittelen på denne antologien, *I verdens rikeste land*, kan fremstå som en floskel, et surt oppstøt eller et uttrykk for en grunnleggende kritikk av tiden vi lever i. Utsagnet kommer gjerne fra den som vil beklage seg over at et eller annet ikke er som det burde være i dagens Norge: «... og så i verdens rikeste land, da!». Slik kunne tittelen vise til noe mange vil oppfatte som et «typisk norsk» særtrekk i vår tid: Det å klage på alt og alle, til tross for at vi *de facto* lever i et av verdens rikeste land. Det er imidlertid ikke poenget i denne antologien.

Boken inneholder ti artikler som behandler ulike sider ved det norske samfunnet slik det framstår i dag. Temaene for denne antologien faller inn under noen hovedområder som delvis overlapper hverandre: Kommunikasjon, kultur, offentlighet og demokrati. Områdene synes ikke umiddelbart å være spesifikt «norske», men det særegne får en ny dimensjon når vi ser det i relasjon til vår globale samtid. Blant forskere innenfor kommunikasjonsfeltet er det en tilnærmet implisitt viten at «noe» først får betydning når det ses opp mot «noe annet». Begrepet *mann* må for eksempel ses i forhold til begrepet *kvinne* for at hele dets mening skal komme til uttrykk. Likeledes oppfattes et *vi* bedre når det settes i relasjon til *de andre*. Identitet, knyttet enten til sted eller person, er lokalt forankret. Samtidig tilkommer det automatisk også et globalt perspektiv (Turtinen 2006). Oppsvinget i interessen for det lokale kan tolkes som en konsekvens av den tiltagende globaliseringen, samtidig som det vi vanligvis oppfatter som tegn på globalisering, egentlig blir skapt i lokale sammenhenger. Det globale og det lokale er rett og slett to

sider av samme sak ved at «den lilla världens' attraktioner nu lanseras och finns tillgängliga för alla» (Jönsson 2006:31).

Først når vi plasserer Norge i relasjon til resten av verden, får tittelen sin rette mening. *I verdens rikeste land* handler om å anerkjenne vårt eget utgangspunkt hvor tema med lokal og nasjonal forankring får sin fulle betydning i relasjon til det globale og internasjonale. Fellesnevneren for artiklene i denne antologien er at de med sine respektive, høyst forskjellige utgangspunkt undersøker lokale og nasjonale sammenhenger samtidig som disse sammenhengene relaterer seg til større globale og internasjonale forhold. Bidragene i antologien representerer på denne måten ulike kjennetegn og uttrykk for det nasjonale ved at bidragene plasseres inn i en norsk samtidskontekst *samtidig som* de betegner ulike sider ved det globale. Bidragene kan med en samlebetegnelse sies å være *globale*.

Forholdet mellom det globale og det lokale har mange dimensjoner. For det første vil det globale overskride det eksklusivt nasjonale rammeverk, enten det handler om politiske forhold, kulturelle forhold eller økonomiske forhold, eller om vi fokuserer på det globale som en institusjon eller som en prosess (Sassen 2007). Dette innebærer først og fremst at vi står i et avhengighetsforhold til verden omkring oss. Videre er antakelsen om at sosiale prosesser først og fremst finner sted innenfor nasjonalstatens territorium ikke like gjeldende nå som tidligere (ibid.). Nasjonale prosesser må tvert i mot sees som uttrykk for *både* nasjonale og globale prosesser og sammenhenger.

Et raskt blikk på dagens norske virkelighet bekrefter dette. Norge deltar i internasjonale politiske og militære operasjoner, vi har gjennom oljefondet omfattende økonomiske interesser i internasjonale markeder, vi er gjennom transnasjonale organisasjoner som FN, NATO, EØS, OECD og en rekke andre tilsvarende institusjoner knyttet opp mot forpliktende internasjonale avtaler, direktiver og lovverk. Det synes umulig å tenke seg den norske samtiden uten å se den i relasjon til og innenfor konteksten av den globale samtiden.

Konsekvensene av at det globale overskrider det lokale og at det globale er situert i det lokale, gir oss imidlertid ikke noe bestemt svar på *hvordan* forholdet mellom det globale og det lokale ser ut eller kommer til uttrykk. Det viser heller ikke til noen bestemt metodologi eller analyseverktøy til hvordan vi skal undersøke dette forholdet. Imidlertid gir det en inngang til at mange ulike temaer kan undersøkes med et slikt utgangspunkt. Bidragene i denne antologien kan alle leses som et

uttrykk for eller konsekvens av disse to påstandene: At det globale *overskrider* det lokale, og at det globale er *situert* i det lokale.

Overlapping og kompleksitet

I forlengelsen av problematiseringen av forholdet mellom det lokale og det globale er det fristende å spørre om hvordan de *påvirker* hverandre. Hva har størst påvirkning, det lokale eller det globale? Spørsmålet om påvirkning blir innenfor samfunnsvitenskapen stilt i en rekke sammenhenger, og det knytter ofte an til en vitenskapsteoretisk argumentasjonsform der ønsket om å *forenkle* får lov til å spille en hovedrolle. Spørsmålsformuleringen tar for gitt at det på en eller annen måte er mulig å identifisere hvilke faktorer som påvirker et annet forhold mest, eller sterkest. Det blir en debatt om hva som er årsak og hva som er virkning. Problemstillingen kan imidlertid føre til at noe av *kompleksiteten* i forholdet mellom det lokale og det globale forsvinner. Det er mulig at det i for stor grad forenkler forholdet mellom det lokale og det globale dersom vi konkluderer med at det er en retning på forholdet: Det ene påvirker det andre. Et langt mer interessant spørsmål enn påvirkning fra det ene eller det andre er hva som skjer med ulike samfunnsforhold når det lokale og det globale opptrer sammen.

En interessant betegnelse på forholdet mellom det lokale og det globale er *overlapping*. Begrepet er hentet fra den amerikanske sosiologen Saskia Sassen som bruker overlapping om forholdet mellom det sosiale og det teknologiske. Hun hevder at poenget ikke er hvorvidt det er det teknologiske som påvirker det sosiale eller omvendt, men om hvordan det teknologiske og det sosiale overlapper hverandre (Sassen 2007:152). Dette begrepet kan også anvendes på forholdet mellom det lokale og det globale. Norge er en del av verden, og verden er en del av Norge, og det kommer til uttrykk ved at de overlapper hverandre.

En slik påstand kan kalles for en ontologisk posisjon fordi det innebærer en grunnleggende antakelse om hvordan verden faktisk *er*. Ontologi kommer av gresk og betyr «læren om hvordan ting faktisk er». Påstanden består i at verden er slik at det globale og det nasjonale overlapper hverandre. Hvis det er slik at det lokale og det globale overlapper hverandre, og at dette *er* selve globaliseringen, så erkjenner vi at globalisering er noe nytt i seg selv (*sui generis*). Eller handler globalisering om noe mer pragmatisk, for eksempel om det å introdusere et nytt begrep på et fenomen som har eksistert en stund?

Den engelske sosiologen John Urry (2003) diskuterer slike spørsmål under overskriften «Global Complexity». Urrys forsøksvise svar på hva som kjennetegner det globale, er først og fremst at det er *komplekst*. Han argumenterer for at det globale både er noe som skjer som en *prosess* (globalisering), og at det er et *resultat* (det globale). Dermed blir globalisering muligens både en «årsak» og en «effekt», for å knytte diskusjonen til det som er nevnt over. På den andre siden framstår globalisering som noe komplekst fordi vi ikke fullt ut forstår hva globalisering eller det globale egentlig *er*, eller hvordan det globale står i forhold til det lokale? Dette indikerer at i starten av det tjuende århundrets andre tiår framstår det globale og globalisering fortsatt som et relativt nytt forskningstema.

Når vi stiller spørsmålet om det globales *vesen*, om hvordan det lokale og det globale står i forhold til hverandre, at de overlapper hverandre og at forholdet er komplekst, stiller vi som nevnt ontologiske spørsmål. Men vi stiller antakelig *epistemologiske* spørsmål i tillegg. Også fremmedordet episteme kommer fra gresk, og det oversettes ofte som erkjennelsesteori. Epistemologiske spørsmål handler om gjennom hvilke *prosesser* vi skaffer oss kunnskap om det som faktisk er. I Jens Petter Madsbus artikkel stilles nettopp denne typen spørsmål: Hvordan etableres vitenskapelig kunnskap på basis av kvalitative intervjuer med ulike personer? Svaret som gis, er at vi kan få kunnskap om verden ved å følge en logikk om hvordan kunnskap dannes gjennom språkliggjøring av vår verden og gjennom de fortolkningene mennesker gjør som en del av språkliggjøringen.

Kommunikasjon

Begrepet *kommunikasjon* kommer av gresk og betyr «å gjøre noe felles». Begrepet omfavner slik sett alle tenkelige former for menneskelige uttrykk og samhandlinger. Forskning på kommunikasjonsrelaterte problemstillinger er derfor noe som inngår i flere vitenskapsgrener, slik det også går fram av bidragene i denne antologien.

Innen humanistisk forskning er analyser av kommunikasjons- og opplevelsesobjekter et viktig interesseområde. Disse objektene omtales ofte som «tekster» i en utvidet betydning. Synnøve Sakura Heggems diskusjon av religion som kulturelt fenomen med utgangspunkt i julesangtradisjonene våre er det bidraget som tydeligst plasserer seg innenfor en humanistisk retning i kommunikasjonsforskningen. Heggems

artikkel er også den som mest direkte tar opp det globale i betydningen flerkulturelt perspektiv. Vesten har lang praksis i å se verden med sitt eget blikk, men mangler øvelse i å se egen kultur gjennom de andres blikk, hevder hun. Siden julesangtradisjonen oppfattes og repeteres som vår felles kulturarv, så er den et velegnet utgangspunkt for å trene opp et slikt blikk. Heggem påpeker at *konteksten* som julesangene framføres i, er av stor betydning, og hun tar til orde for en mer utforforskende og åpen holdning til framføringen av dem.

Antologien inneholder ytterligere to artikler med klar adresse til kommunikasjonsforskningen. Både Øyvind Ihlen og Anne Oline Haugens drøfting av sammenligningen mellom advokat- og kommunikasjonsbransjen og Martin Nkosi Ndlela og Mona Pedersens gjennomgang av sosiale mediers rolle i valgkampssammenheng er skrevet innenfor en medievitenskaplig ramme. Medievitenskapen er det vi kaller et hybridfag, det vil si at det er sammensatt av flere ulike vitenskapsgrener som har studieobjektet, nemlig ulike former for mediert kommunikasjon som fellesnevner. Vi skiller i hovedsak mellom den humanistiske og den samfunnsvitenskapelige medieforskningen, hvor den sistnevnte er influert av fagområder som statsvitenskap og sosiologi. Den humanistiske retningen undersøker medierte tekster med fokus på teksten selv, det vil si hva teksten formidler, om den for eksempel har skjulte eller åpenbare budskap. Den samfunnsvitenskapelige tilnærmingen ser tekstene i større grad koblet opp mot andre forhold innen mediebransjen så vel som samfunnet ellers (se for eksempel Aalberg og Elvestad 2005:8ff).

Haugen og Ihlens bidrag drøfter etiske spørsmål knyttet til profesjonaliseringen av kommunikasjonsbransjen. Som et ledd i bransjens eget arbeid for å øke sin anseelse, er det tatt til orde for ulike sertifiseringsordninger og etiske kjørerregler. I dette arbeidet er analogien mellom advokater og kommunikatører tatt i bruk. Forfatterne stiller seg kritisk til denne sammenligningen, og foreslår en alternativ retning for å utmeisle en etisk plattform for bransjen.

Sosiale mediers inntreden på den politiske arena behandles i Ndlela og Pedersens artikkel. De spør om og eventuelt på hvilken måte sosiale medier har endret kommunikasjonen mellom politikere, velgere og journalister. Svaret de kommer fram til, er ikke entydig. Samtidig som de sosiale mediene åpner for en mer direkte interaksjon mellom politikerne og velgerne, så viser det seg at nye medier har en tendens til å repetere og forsterke eksisterende skjevheter mellom ulike befolkningsgrupper i

et samfunn. Forfatterne tar også til orde for å dempe forventningen til og betydningen av disse kommunikasjonsformene fordi det viser seg at de i hovedsak er et supplement til tradisjonelle, og ofte mer gjennomslagskraftige medier. Imidlertid er det viktig å merke seg at dette poenget først og fremst har gyldighet i Norge og andre land som ligner oss. I land med mer totalitære styresett har vi i den senere tid sett mange eksempler på at sosiale medier har en annen betydning og en større gjennomslagskraft på den politiske arena. I et demokrati har mediene en avgjørende rolle i å formidle informasjon, påvirke dagsorden samt å være våre vaktbikkjer overfor makthavere og myndigheter. De spiller med andre ord en viktig rolle i *offentligheten*.

Offentlighet og demokrati

Begrepet «offentlighet» kommer av det tyske orde *offen* som betyr åpen. Det er altså tale om en felles, åpen sfære som alle har adgang til eller som «et sted der borgernes ønsker og meninger kommer til uttrykk» (Gripsrud 2002:226). En åpen og felles arena står i et motsetningsforhold til det private området, representert ved økonomien og familien. Når vi snakker om «det offentlige», snakker vi om stat og kommune som noe som angår alle. Offentlighet er imidlertid ikke bare et ideal, det er også et lovfestet prinsipp. Diskusjoner knyttet til saker og dokumenter som blir «unntatt offentlighet», dukker opp med jevne mellomrom, og enkelte, som historikeren Rune Slagstad, ser en bekymringsverdig utvikling mot et stadig mindre åpent samfunn som styres av «politikktutformende doldisbyråkrater som skyr det offentlige rom».¹ I Anne Oline Haugens artikkel behandles endringer i det som er kjent som Offentleglova, med utgangspunkt i lovens adgang til å unnta dokumenter fra offentlighet. Bakgrunnen for endringene var nettopp et behov for større åpenhet i forvaltningen, og Haugens gjennomgang viser at de nye bestemmelsene til en viss grad innebærer en utvidelse av innsynsretten.

Offentlighet og demokrati er både et lokalt og nasjonalt tema, samtidig som det i forlengelsen av det lokale også stiller spørsmål om hvordan det lokale og nære står i forhold til de større sammenhengene. Slike forhold berøres i artikkelen til Mona Strand om de såkalte «bygde-

¹ Rune Slagstads essay «Det åpne samfunn» i *Morgenbladet* fra 21.oktober 2011 (se saken på <http://morgenbladet.no/article/20111021/OIDEER/710219939> sist besøkt 27. oktober 2001).

listenes» betydning. I dette bildet kommer det også inn en annen dimensjon ved forholdet mellom det lokale og det globale, nemlig forholdet mellom ulike nivåer innenfor det nasjonale: bygd mot by, periferi mot sentrum. Forfatteren stiller i artikkelen spørsmålet om bygdelistene kun representerer lokalpolitiske forhold, eller om fenomenet også uttrykker noen sider ved nasjonale politiske forhold. Her vises det til to interessante sider som knytter bygdelistene til det globale. For det første er ikke lokale lister kun et norsk fenomen. Ifølge forfatteren finner vi det samme fenomenet i andre europeiske land. For det andre viser forfatteren at framveksten av lokale lister ikke bare er en reaksjon på at de tradisjonelle politiske partiene ikke ivaretar lokale saker, men at de gjerne får en oppsving når den nasjonale politikken handler om globale eller internasjonale problemstillinger, som for eksempel om norsk medlemskap i EU. Oppslutningen om lokale bygdelister er derfor et eksempel på hvordan det lokale som situert i det globale, og omvendt, konkret kan komme til uttrykk.

Bent Sofus Tranøy relaterer sin artikkel direkte til det globale når han hevder at finans- og statsgjeldskrisene som har preget verdensøkonomien de siste tre årene, har aktualisert temaet om hva slags kunnskapsgrunnlag moderne finansmarkedspolitikken bygger på. Her ønsker forfatteren for det første å påpeke svakheter ved det kunnskapsgrunnlaget konvensjonell økonomisk teori har «levert» til dem som arbeider med finansmarksregulering, og for det andre å undersøke om det finnes muligheter til å bøte på det problematiske ved finansmarkedspolitikken ved å se på tilgjengelig, alternativ teori. Forfatteren stiller seg kritisk til det tradisjonelle kunnskapsgrunnlaget for finansmarksreguleringen og hevder at det finnes alternative teorier som kan utgjøre et slikt kunnskapsgrunnlag.

Tranøy spiller i sin diskusjon på den globale forståelsen av finansmarkedets betydning på den ene siden, samtidig som mekanismene som for eksempel styrer priser og marked, får lokale konsekvenser for den nasjonale økonomien og for lommebøkene til folk flest. Siden markedet også er et globalt fenomen, blir nasjonal og lokal finanspolitikk vevet sammen med en global økonomisk trend, der markedet opptrer som den globale referansen for lokale politiske valg og handlinger.

Kultur

Spørsmål knyttet til offentlighet og demokrati handler ikke bare om idealer og lovfestede prinsipper. Et åpent samfunn har også med *kultur* å gjøre. Betegnelsen «kultur» betyr opprinnelig å dyrke eller pleie på latin, og begrepet er således minst like tøyelig som kommunikasjonsbegrepet. Vi snakker for eksempel om «jordkultur» eller «kulturlandskap», og begrepet relateres også til oppdrett og avl eller dyrking av bakterier i spesielt tilpassede næringsvæsker. I slike sammenhenger vises det til begrepets opprinnelige betydning. Samtidig snakker vi om «kulturpolitikk», og vi skiller gjerne mellom populærkultur og finkultur, eller vi diskuterer kulturen i næringslivet eller forvaltningsapparatet. Da viser vi til kultur som tanke-, kommunikasjons- og atferdsmønstre hos mennesker, og vi skiller vanligvis mellom det sektororienterte kulturbegrepet og det mer generelle kulturbegrepet.² I samfunnsvitenskapene brukes kulturbegrepet helst i tilknytning til begrensede felt. Det kan dreie seg om holdningsmønstre hos nasjonens innbyggere eller teoribygging knyttet til forståelsesformer, verdier og rasjonaliteter i ulike samfunn. De tre artiklene som i denne antologien adresserer ulike organisasjonsteoretiske problemstillinger, forholder seg implisitt til kulturbegrepet på den sistnevnte måten.

Hans Christian Høyer og Elin Woods artikkel om grunnlaget for tillit hos ledere innenfor offentlig sektor er et eksempel på hvordan kultur kan behandles i en statsvitenskapelig sammenheng. Ledelse og tillit innen det offentlige er ifølge forfatterne et tema som er viet liten oppmerksomhet innenfor de samtidige statsvitenskapelige fagdiskusjonene, til tross for at tillit/mistillit synes å være gjenstand for stor oppmerksomhet når det gjelder folks oppfattelse av ledere. Moderne ledelse innenfor det offentlige hevdes å handle om en overgang fra administrasjon til ledelse. Tidligere var en leder innenfor det offentlige en person som var opptatt av å gjøre tingene rett. I dag er en leder opptatt å gjøre *de rette tingene* (Jacobsen og Thorsvik 2007). Denne utviklingen er ikke særnorsk. Det handler blant annet om sentrale endringstrekk innenfor

² Det sektororienterte kulturbegrepet betegner den sektor av samfunnslivet hvor visse uttrykksformer gis en grad av artistisk bearbeidelse («kulturlivet», «kunst og kultur», etc.). Gjennom vurderinger omkring graden eller kvaliteten av slik bearbeidelse gjøres det her ofte et skille mellom såkalt «finkultur» på den ene siden og «folkelig kultur» (eller «populærkultur») på den andre. Det såkalte «utvidede kulturbegrep» er basert på sektormodellen i den forstand at det innrømmes plass i kultursektoren for uttrykksformer eller aktiviteter som mange i utgangspunktet vil regne til andre sektorer (folkefester, idrett osv.). Se «kultur» i *Store norske leksikon*. Hentet fra <http://snl.no/kultur> [sist besøkt 27.oktober 2011].

måten moderne offentlig virksomhet blir styrt på i dag. Innen det offentlige er moderniseringsreformene innenfor offentlig forvaltning av flere blitt beskrevet med samlebetegnelsen *New Public Management* (NPM). Denne reformbevegelsen, med opprinnelse fra New Zeeland og Australia, har preget den offentlige forvaltningen i en rekke vestlige land siden midten av 1980-årene og fram til i dag. Begrepet viser til at offentlig forvaltning nå drives etter teknikker, prinsipper og ideer vi i all hovedsak kjenner fra privat næringsliv (Christensen 2006). NPM-reformen og moderniseringen av offentlig sektor følger en global trend (Hagen 2006). Det globale handler på den ene siden om endringer innenfor kommunikasjon, der både bil, fly, massemedier og elektroniske medier, spesielt internett, representerer en betydelig vekst i tradisjonelle kommunikasjonsbærere. På denne måten blir ulike sosiale hendelser elementer i et globalt sosialt nettverk (Castells 2001). På den andre siden handler det globale om ulike former for samfunnsmessig integrasjon og disintegrasjon (Hagen 2006). I dette bildet er spørsmålet om tillit til ledere et meget sentralt tema, og forfatterne knytter den generelle og globale betraktningen til de lokale og nære når de hevder at det kan være grunn til å spørre om tillit er i ferd med å bli en mangelvare i dagens samfunn og organisasjonsliv, mens mistillit på tilsvarende måte i stadig større grad preger handlingslogikken både på individ- og organisasjonsplan.

Jan Merok Paulsen spør om det å lede asymmetriske kunnskapsorganisasjoner er «mission impossible». Amerikansk forskning på ledelse innenfor kunnskapsorganisasjoner viser først og fremst at variasjon i klasseromspraksis er et gjennomgående trekk. Hvordan etablere ledelse innenfor slike organisasjoner, er spørsmålet som stilles, og enda mer spesifikt: hvordan etablere god ledelse innenfor skoler, organisasjonsfenomener som forfatteren benevner som «løst koplede systemer». Igjen vises det til det lokale i det globale. Forskningen Paulsen viser til, er først og fremst internasjonal forskning, men med klar relevans for tilsvarende forhold innenfor norsk skolehverdag. Utfordringen med å lede asymmetriske, løst koplede kunnskapsorganisasjoner er på denne måten opplagte av både global og lokal karakter, og i artikkelen fremgår dette tydelig.

Inge Hermanruds presentasjon av organisasjonsforskerens Wanda Orlikowskis bidrag til forståelsen av praksis som perspektiv på organisasjoner knytter an til en internasjonal og dermed global samtale med en av vår tid mest kjente organisasjonsforskere. Temaet som behandles

i artikkelen dreier seg om Orlikowskis organisasjonsforskning der anvendelsen av informasjons- og kommunikasjonsteknologi står i sentrum for hennes praksisforståelse. IKT utgjør for henne et sosio-materielt system, der teknologi og mennesker knyttes sammen gjennom praksis. Hermanrud viser hvordan Orlikowski er influert av Anthony Giddens structuration theory og setter dermed praksisperspektivet inn i en videre sosiologisk teoritradisjon. Giddens er nettopp en av våre samtidige samfunnsforskere som har vektlagt betydningen av det globale som en av vår samtids viktigste faktorer for analyse av det moderne samfunnet. Og spesielt vektlegger han betydningen av økonomiens globalisering og den digitale teknologiens globalisering (Giddens 1999).

Avsluttende perspektiver

Temaet for antologien er altså ikke globalisering i og for seg, eller at de ulike bidragene stiller eksplisitte problemstillinger som knytter an til det globale *per se*. Spørsmålet blir snarere hvilken betydning erkjennelsen om at vi befinner oss i verdens rikeste land har, når vi behandler temaer og problemstillinger som er globalt forankret. Den norske konteksten handler om forhold som kommer til uttrykk «i verdens rikeste land». Et aspekt handler om at vi står i en privilegert posisjon overfor verden for øvrig og at våre problemstillinger springer ut fra en slik kontekst. Til tross for at de konkrete problemstillingene i hvert enkelt bidrag tar utgangspunkt i norske forhold, vises det samtidig til større temaer som relaterer til både lokale og nasjonale problemområder. Videre innehar de ulike bidragene et sentralt kjennetegn som karakteriserer det lokales plass i det globale i en faglig sammenheng: Felles for artiklene som presenteres er at valg av teorier og referansene til annen forskning både er nasjonal og internasjonal. Alle bidragene hviler seg på, støtter seg til eller diskuterer bidrag fra internasjonale fagfeller og internasjonal forskning. Denne diskusjonen eksemplifiserer så vel som illustrerer at det å lese våre ti artikler i lys av forholdet mellom det lokale og det globale ikke innebærer en motsetning, selv om de forskjellige bidragene ikke eksplisitt stiller en slik problemstilling.

Litteratur

- Castells, M. (2001). *The Internet Galaxy: Reflections on the internet, business and society*. Oxford: Oxford University Press.
- Christensen, T. (2006). Staten og reformenes forunderlige verden. *Nytt Norsk Tidsskrift*, 23(3), 215-228.
- Esaiasson, P. (2009). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Giddens, A. & Blair, T. (1999). *Den tredje vei: fornyelsen av sosialdemokratiet*. Oslo: Pax.
- Gripsrud, J. (2002). *Mediekultur, Mediesamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hagen, R. (2006). *Nyliberalismen og samfunnsvitenskapene: refleksjonsteorier for det moderne samfunnet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jacobsen, D. I. & Thorsvik, J. (2007). *Hvordan organisasjoner fungerer*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Jönsson, M. (2006). «Igenkännandets glädje. Regionalt kulturarv i film och på Internet.» i Mats Jönsson och Cecilia Mörner: *Självbilder. Filmer från Västmanland* Stockholm: Svenska Filminstitutet.
- Sassen, S. (2008). *Globaliseringens sosiologi*. Oslo: Pax.
- Slagstad, R. (2011). Det åpne samfunn. *Morgenbladet* 21.10.2011.
- Turtinen J. (2006). *Världsarvets villkor. Intressen, förhandlingar och bruk i internationell politik*. Stockholm: Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms Universitet.
- Urry, J. (2003). *Global complexity*. Cambridge: Polity Press.
- Aalberg, T. og Elvestad, E. (2005). *Mediesosiologi*, Oslo: Samlaget.

